

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, старшого дослідника Пономарьової Тетяни Ігорівни на дисертацію Морозовської Оксани Анатоліївни «Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Інститут кримінальної відповідальності є динамічним кримінально-правовим феноменом, який зазнає регулярних змін та знаходиться у безпосередній кореляції із тенденціями розвитку держави та суспільства. В умовах дії особливого правового режиму воєнного стану низка норм Особливої частини чинного кримінального законодавства зазнала певних змін, більшість із яких була пов'язана із необхідністю усунення негативних військово-політичних факторів, які утворюють детермінаційний комплекс, котрий призводить до зростання кількісного показника суспільно небезпечних діянь. Водночас кримінологічна ситуація в країні, не дивлячись на плідну правотворчу роботу, може бути оцінена як негативна. Це стосується і кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності взагалі та діяння, пов'язаного із умисним введенням в обіг на ринку України небезпечної продукції зокрема.

Необхідно відмітити, що більшість кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності входять до комплексу суспільно небезпечних діянь, які вчиняються у складі організованих груп та злочинних організацій, а також є предикатними діяннями, які передують легалізації (відмиванню) майна, отриманого незаконним шляхом. Це негативним чином впливає на процес запобігання кримінальним правопорушенням та сприяє інтенсифікації криміногенних загроз в частині організованої злочинності. Система запобігання протиправним діянням завжди передбачає удосконалення кримінально-правових заходів, шляхом перегляду відповідних норм кримінального законодавства, уточнення диспозиції або поглиблення санкції (про це свідчить вторинна пеналізація низки правопорушень за наявності

кваліфікуючої/особливої кваліфікуючої ознаки – вчинення діяння в умовах воєнного стану). Проте, розглядувана дисертанткою норма з моменту прийняття чинного кримінального законодавства майже не піддавалась змінам, що зумовлено незначним інтересом представників наук кримінально-правового циклу. Отже, враховуючи вказане, можна підсумувати, що дисертаційне дослідження, запропоноване Оксаною Анатоліївною є актуальним та своєчасним.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є комплексним дослідженням кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. Дисертанткою запропоновано низку нових положень, висновків і пропозицій, які виносяться на захист. Наукову новизну, зокрема, мають такі положення:

уперше:

1) обґрунтована доцільність замінити в ст. 227 КК України зворот «небезпечна продукція, тобто продукція, яка не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами» на зворот «харчові продукти чи товари, роботи чи послуги, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля»;

2) запропоновано розширити форми суспільно небезпечних діянь, передбачених в ст. 227 КК України, встановивши відповідальність також за умисний обіг харчових продуктів чи товарів, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля;

3) обґрунтована необхідність в ст. 227 КК України в ч. 2 в якості кваліфікуючої ознаки передбачити відповідальність особи, яка раніше вже була засуджена за таке діяння, оскільки повторне умисне введення в обіг, а також обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя

або здоров'я людини, майна чи довкілля має більш високий ступінь суспільної небезпеки ніж основний склад кримінального правопорушення;

4) запропоновано передбачити в якості кваліфікуючої таку обставину як вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 227 КК України, за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, оскільки такі технічні можливості значно розширюють коло потенційних споживачів (користувачів) харчових продуктів, товарів, робіт та послуг і, як наслідок, підвищує суспільну небезпеку;

5) обґрунтована доцільність використання в диспозиції ст. 227 КК України вказівки на значні розміри, замість великих. Під значними розмірами слід розуміти вартість харчових продуктів, товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують нмдг;

удосконалено:

6) назву розділу VII Особливої частини КК України, зокрема, запропоновано нову назву: «Кримінальні правопорушення проти фінансів та господарської діяльності», яка чітко демонструє, які саме суспільні відносини поставлені під кримінально-правову охорону нормами зазначеного розділу;

7) прийоми законодавчої техніки формулювання ст. 227 КК України, зокрема, запропоновано нову назву статті: «Умисне введення в обіг або обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля», в ч. 2 та ч. 3 передбачити кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення;

8) примітку до ст. 227 КК України, зокрема, запропоновано нову редакцію: «під введенням в обіг або обігом харчових продуктів чи товарів, виконанням робіт чи наданням послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, вчиненим у значних розмірах, слід вважати вартість харчових продуктів чи товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують нмдг».

отримали подальший розвиток:

9) дослідження положень зарубіжного законодавства щодо кримінальної відповідальності за введення в обіг небезпечної продукції, які визначили доцільність їх використання в кримінальному законодавстві України, зокрема, щодо визначення в диспозиції статті таких форм суспільно небезпечного діяння як транспортування, зберігання та реалізація небезпечної продукції, а також щодо диференціації кримінальної відповідальності у разі повторного вчинення кримінального правопорушення, а також в залежності від ступеня суспільної небезпеки шляхом поділу за характером наслідків;

10) думка про недоцільність використання в ст. 227 КК України звороту «випуск на ринок», оскільки організаційно-правова стадія випуску продукції притаманна соціалістичній економіці, а не ринковій;

11) позиція щодо доцільності виключення зі ст. 227 КК України вказівки на ринок України, оскільки така вказівка обмежує можливість застосовувати цю кримінально-правову норму до умисного введення в обіг небезпечної продукції, призначеної на експорт;

12) пропозиція визначити в ст. 227 КК України кримінально караною умисну бездіяльність, оскільки суспільно небезпечним є невиконання особою певних обов'язків, що покладені на неї законом, угодою чи службовим становищем, зокрема, у разі невжиття заходів щодо зберігання харчових продуктів чи товарів після введення їх в обіг, внаслідок чого вони стали небезпечними;

13) положення про доцільність встановлення в ст. 227 КК України в якості кваліфікуючої ознаки кримінального правопорушення настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи;

14) позиція щодо доцільності розширення видів покарань, передбачених в санкції ст. 227 КК України, зокрема, запропоновано для

основного та кваліфікованих складів кримінального правопорушення передбачити альтернативне покарання у виді позбавлення волі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження використовуються у: науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення проблем кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції; у правотворчій сфері – під час підготовки змін та доповнень до КК України щодо удосконалення підстави кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції; у правозастосовній сфері – під час кваліфікації протиправних діянь, що призвели до умисного введення в обіг небезпечної продукції; в освітній сфері – під час підготовки навчальних посібників з кримінального права, а також під час викладання навчальних дисциплін у закладах вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Про обґрунтованість проведеного дослідження свідчать правильно визначені об'єкт та предмет, відповідна методологічна основа дисертації та емпірична база. Дисертацію підготовлено з використанням комплексу наукових методів дослідження з урахуванням мети, об'єкта та предмета дослідження. В процесі проведення дисертаційного дослідження було використано такі методи: метод історичного аналізу, за допомогою якого було досліджено еволюцію кримінально-правової норми, що передбачає відповідальність за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції (підрозділ 1.1.); системно-структурний метод застосовано для визначення значення терміну «небезпечна продукція» та встановлення його кримінально-правового значення (підрозділ 1.2.); порівняльно-правовий метод, який дав змогу виявити позитивний досвід у правовому регулюванні досліджуваних відносин за кримінальним законодавством України та окремих зарубіжних країн (підрозділ 1.3.); формально-логічний метод, на підставі якого здійснено тлумачення кримінально-правових норм та інших норм законодавства, а також аналіз

судової практики, у тому числі правових позицій Верховного Суду (підрозділи 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.). Емпіричну основу дисертації становлять результати вивчення та узагальнення судової практики, яка стосується притягнення до кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції, якщо такі дії вчинені у великих розмірах; а також правові позиції Верховного Суду, дотичні до вказаних питань. Теоретичну основу дисертації становлять наукові праці з цивільного, господарського та кримінального права, а також енциклопедичні видання. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні акти, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, а також ГК України, КУпАП, КК України, ПК України, ЦК України та проект нового КК України. Під час вивчення зарубіжного досвіду притягнення до кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції було проаналізоване 25 законодавство Болгарії, Грузії, Данії, Ізраїлю, Іспанії, Латвії, Литви, Молдови, Нідерландів, Німеччини, Польщі, США, Туреччини, Угорщини, Франції, Хорватії та Чехії.

Структура дисертації є обґрунтованою та логічною: робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 214 сторінок, з них список використаних джерел на 28 сторінках (251 найменування) і додатки на 8 сторінках.

Повнота викладу наукових положень в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати та висновки дисертації відображено у 9 працях, з яких 4 – це статті в наукових фахових виданнях України та 5 – матеріали науково-практичних конференцій.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Дисертація О.А. Морозовської є самостійною працею, виконаною без порушень академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. *Проте, не дивлячись на актуальність та новизну дослідження, доцільно звернути увагу на окремі дискусійні аспекти.*

1. В дисертації авторка неодноразово звертається до зарубіжного досвіду щодо встановлення кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. Водночас аналіз списку використаних джерел надає можливість констатувати, що більшість із кримінальних законодавств досліджуваних країн є застарілими (2005, 2012, 2016, 2017 роки тощо). Вказане ставить під сумнів актуальність досліджуваних норм та їх придатність для проведення компаративного вивчення.

2. Не у повній мірі аргументованою є запропонована назва VII розділу Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти фінансів та господарської діяльності». Під час захисту дисертантці доцільно зупинитись на цьому питанні більш доцільно та відповісти на питання, чи не вважає вона, що таким чином буде звужено межі родового об'єкту.

3. Некоректною є назва першого розділу дисертаційного дослідження «Поняття та історико-порівняльний аспект кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції». З огляду на запропоновані назви підрозділів, можна зробити висновок, що як такого «поняття кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції» в них розглянуто не було. Проте увага була приділена тлумаченню поняття «небезпечної продукції». Отже, такий підхід призвів до неправильного визначення предмету дослідження у першому розділі.

4. Дисертантка наводить чотирнадцять елементів наукової новизни, більшість із яких дублюються, оскільки стосуються удосконалення норми, в якій встановлено кримінальну відповідальність за досліджуване у роботі кримінальне правопорушення.

Водночас, наведені зауваження та пропозиції є лише спробою вступити у дискусію із авторкою, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Морозовської Оксани Анатоліївни «Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови КМУ від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 19 травня 2023 року № 502), а її авторка – Морозовська Оксана Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент –

**доктор юридичних наук, старший дослідник,
завідувач науково-дослідної лабораторії з
проблем запобігання кримінальним правопорушенням
Донецького державного
університету внутрішніх справ**

Тетяна ПОНОМАРЬОВА

Підпис Пономарьової Тетяни Ігорівни засвідчую

**Начальник відділу
документування службової діяльності**

Юлія МЕРКУЛОВА